

ARAŞTIRMA / RESEARCH

Hemşirelik Öğrencilerinin Afete Müdahalede Öz Yeterliliklerinin Belirlenmesi

Determination of Nursing Students' Self-Efficacy in Disaster Response

Aynur UYSAL TORAMAN¹ , Ebru KONAL KORKMAZ¹ ¹Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye

Geliş tarihi/Received: 09.03.2023

Kabul tarihi/Accepted: 24.05.2023

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Ebru KONAL KORKMAZ, Arş.Gör.

Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, İzmir/Türkiye

E-posta: ebruknl@gmail.com

ORCID: 0000-0002-3276-3323

Aynur UYSAL TORAMAN, Prof.Dr.

ORCID: 0000-0001-8176-4042

Bu çalışma, 11-13 Ocak 2023 tarihlerinde çevrimiçi olarak yapılan 3. Uluslararası 4. Ulusal Halk Sağlığı Hemşireliği Kongresi'nde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Öz

Amaç: Çalışma, hemşirelik öğrencilerinin afete müdahalede öz yeterliliklerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem: Tanımlayıcı ilişkisel tipteki araştırma İzmir ilinde bulunan bir hemşirelik fakültesi ve bir sağlık bilimleri fakültesi hemşirelik bölümü ile Manisa ilinde bulunan bir sağlık bilimleri fakültesi hemşirelik bölümünde yürütülmüştür. Araştırmanın örneklemini bu okullarda öğrenim gören dördüncü sınıf öğrencileri oluşturmuş, çalışma 548 öğrenci ile tamamlanmıştır. Veriler, araştırmacılar tarafından hazırlanan Tanıtıcı Bilgi Formu ve Afete Müdahalede Öz Yeterlilik Ölçeği aracılığıyla Google Forms linki oluşturularak çevrimiçi toplanmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemler, Mann Whitney U Testi kullanılmıştır.

Bulgular: Öğrencilerin yaş ortalaması 21.86 ± 1.05 (min:20 max:40) olup %70.6'sı kadındır. Katılımcıların %37.2'si Hemşirelik Fakültesinde öğrenim görmektedir ve %54.4'ü lisans ders programında afet/olağanüstü durumlarda hemşirelik ile ilgili bir eğitim almıştır. Öğrencilerin Afete Müdahalede Özyeterlilik Ölçeği puan ortancası 65.0'dır. Afet hemşireliği ile ilgili eğitim alan öğrencilerin ölçek puan ortancası istatistiksel olarak anlamlı ve yüksek bulunmuştur ($p < 0.05$).

Sonuç: Öğrencilerin afete müdahalede öz yeterlilikleri orta düzeyde bulunmuş olup, bu konuda alınan eğitimin öğrencilerin yeterlilik düzeylerini arttırdığı belirlenmiştir. Ülkemizde görülen afetlerin çeşitliliği ve sıklığı göz önünde bulundurulduğunda hemşirelik eğitimi müfredatına afet hemşireliği ile ilgili derslerin eklenmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Afet, afet hemşireliği, öz yeterlilik..

Abstract

Objective: The study was conducted to determine the self-efficacy of nursing students in disaster response.

Material and Method: The descriptive relational research was carried out in a nursing faculty and a health sciences faculty nursing department in İzmir and a health sciences faculty nursing department in Manisa. The sample of the study consisted of fourth grade students studying in these schools, and the study was completed with 548 students. The data were collected online by creating a Google Forms link through the Introductory Information Form and the Disaster Response Self-Efficacy Scale. For data analysis, the descriptive statistics, the Mann Whitney U Test were used.

Results: The average age of the students is 21.86 ± 1.05 (min: 20 max: 40) and 70.6% of them are women. 37.2% of the participants are studying at Faculty of Nursing and 54.4% of them study at the disaster/extraordinary undergraduate curriculum. received training in nursing. The median score of the students on the Disaster Response Self-Efficacy Scale is 65.0. The median score of the students who received training on disaster nursing was found to be statistically significant and high ($p < 0.05$).

Conclusion: The Disaster Response Self-Efficacy of the students was found to be moderate, and it was determined that the education received on this subject increased the proficiency levels of the students. Considering the diversity and frequency of disasters in our country, it is recommended to add disaster nursing courses to the nursing education curriculum.

Keywords: Disaster, disaster nursing, self-efficacy.

1. Giriş

Afetler, ani geliştiği, can ve mal kayıplarına, önemli sağlık problemlerine ve sağlık hizmetlerinin aksamasına neden olduğu için önemli bir halk sağlığı sorunudur (1). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) afeti, "Beklenmeyen, var olan olanakları ve kapasiteyi aşan, hayatın normal işleyişini sekteye uğratan ve dışarıdan yardım gerektiren ekolojik olgu" olarak tanımlamaktadır (2). Uluslararası Afet ve Acil Durumlar Veritabanı (EMDAT-Emergency Event Database)'na göre 2022 yılında dünya genelinde 387 doğal afet meydana

gelmiştir. Bu afetler 185 milyon kişiyi etkilemiş, 30.704 kişinin ölümüne neden olmuştur (3). Türkiye, Küresel Risk Endeksi raporuna göre afetler açısından "yüksek risk" grubunda bulunmakta olup 2021 yılında 107 sel/su baskını, 66 orman yangını, 16 kar/tipi, 39 heyelan oluşmuştur (4). Ülkemizde 1900-2017 yılları arasında hasar yapıcı ve can kaybına neden olan 210 deprem yaşanmıştır. İzmit-Gölcük merkezli 1999 yılında olan deprem 17.480 can kaybına neden olmuş, 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli depremlerde de 45 binin üzerinde ölüm meydana gelmiştir (5).

Afet döngüsü, risk azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme adımlarını içerir. Afet öncesi risk azaltma çalışmalarının yapılması ve afet döneminde sağlık hizmetlerinin sunulması önemli bir sorumluluk olarak nitelendirilmektedir (6). Gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde, afetlere hazırlık çalışmalarının istendik düzeyde yapılmaması, afet sürecinin iyi yönetilememesi toplumların sağlık, ekonomik ve sosyal bakım konularında savunmasızlığını arttırmaktadır (6, 7). Afet yönetiminin başarısızlığı, rutin prosedürlerin veya kaynakların uygulanmasıyla etkin bir şekilde yönetilemeyen ve dış yardım gerektirecek şiddet ve büyüklükteki yaralanmalara, hastalıklara, ölümlere, salgın hastalıklara ve sosyal/ekonomik kayıplara neden olabilmektedir (8).

Sağlık profesyonelleri içinde en büyük grubu oluşturan hemşireler, afet yönetiminde çok önemli role sahiptir (9). Tüm hemşirelerin afet öncesi, afet dönemi ve sonrasında ilişkin planlama yapıp uygulayabilecek bilgi ve becerileri edinmeleri gerekmektedir (10). Afet hemşireliğinde amaç, felaketin tüm aşamalarına aktif bir şekilde dahil olarak afetten etkilenen toplumun savunuculuğunu yapmak, mümkün olan en yüksek düzeyde bakımı sağlamaktır (9). Hemşireler, birey, aile ve toplumların fiziksel, psikolojik ve sosyal bütünlüğünü yetkin şekilde sağlamalı, savunmasız grupları belirlemeli, gerekli sağlık ve sosyal hizmetleri sunmalı, afet sonrası dönemde kurtarma ve yeniden yapılandırma çalışmalarını gerçekleştirmelidir (11). Dünyada meydana gelen afetlerin sıklığı ve toplumsal etkilerinden dolayı, tüm hemşirelerin afetlere hazırlanmak, afetlerden korunmak, afet anında ve sonrasında da bilgi ve becerilerini kullanmaya yönelik temel yetkinliklere sahip olmaları gerekmektedir (7).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), küresel bir strateji oluşturmak için hemşirelik öğrencilerinin afet hemşireliği yeterliliklerine sahip olmasını, her türlü afete müdahale edebilecek şekilde eğitim programlarının düzenlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır (2). Uluslararası Hemşireler Konseyi (ICN) tarafından hazırlanan rapora göre afet hemşireliği eğitimi küresel bir gerekliliktir, afete hazırlık, müdahale ve iyileştirme uygulamaları hemşirelerin bilgi ve becerilerinin bir parçası haline gelmelidir (12). Bu gereklilikler doğrultusunda dünyanın dört bir yanındaki birçok yüksek öğretim kurumu ve ilgili kuruluş tarafından kurslar ve sertifika programları dahil olmak üzere afet hemşireliği konusunda lisans/ lisansüstü eğitim programları sunulmaya başlanmıştır (1,9,13-15). Ülkemizde de Hemşirelik Ulusal Çekirdek Eğitim Programı (HUÇEP-2014)'na göre meslek dersleri içeriğinde "olağanüstü durum öncesi, sırası ve sonrasında planlama, uygulama, yönetme ve değerlendirme" konularına yer verilmeli ve öğrencilere bilgi beceri kazandırılmalıdır (16). Ancak geline nokta, hemşirelik öğrencileri ve hemşirelere afet hemşireliği yeterlilikleri kazandırma çabasında müfredat geliştirme, afet hemşireliği eğitim ve öğretim programları oluşturmada eksiklikler bulunmakta, pek çok hemşirelik öğrencisi afetlerde hemşirelik ile ilgili bir eğitim almadan mezun olmaktadır. Literatürde yer alan çalışma bulguları hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin afetlere hazırlık ve müdahale konusunda bilgi ve becerilerinin yeterli olmadığını göstermekte olup ülkemizde konu ile ilgili yapılan çalışma sayısı oldukça sınırlıdır (1, 17-23). Bu gerçeklerden yola çıkılarak çalışma, hemşirelik öğrencilerinin afete müdahalede öz yeterliliklerinin belirlenmesi amacıyla yürütülmüştür.

2. Gereç ve Yöntem

Tanımlayıcı ilişkisel tasarımdaki araştırma, İzmir ilinde bulunan bir sağlık bilimleri fakültesi ve bir hemşirelik fakültesi ile Manisa ilinde bulunan bir sağlık bilimleri fakültesinde Mart-Haziran 2022 tarihleri arasında yürütülmüştür.

2.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, araştırmanın yürütüldüğü fakültelerde öğrenim gören dördüncü sınıf hemşirelik öğrencileri oluşturmuştur (N=646). Bu fakültelerin eğitim programlarında, afetlerde ve olağanüstü durumlarda hemşirelik konularına yönelik ders içeriklerinin üçüncü sınıfta tamamlanmış olmasından dolayı araştırmaya dördüncü sınıf öğrencileri dahil edilmiştir. Araştırmada örneklem seçimine gidilmemiş olup, 2021-2022 eğitim öğretim döneminde öğrenim gören, araştırmaya katılmaya gönüllü olan tüm öğrencilerin araştırmaya dahil olması hedeflenmiştir. Bu kapsamda araştırma örneklemini, araştırmaya katılmaya gönüllü 548 hemşirelik öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmaya katılım oranı %85'tir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Veriler araştırmacılar tarafından hazırlanan Tanıtıcı Bilgi Formu ve Afete Müdahalede Öz Yeterlilik Ölçeği (AMÖYÖ) aracılığıyla toplanmıştır.

2.2.1. Tanıtıcı Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından hazırlanan form; öğrencilerin yaşı, cinsiyeti, öğrenim görülen okul, afet/olağanüstü durumlarda hemşirelik ile ilgili eğitim alma, afet öncesi, afet dönemi ve afet sonrası dönem uygulamalarına ilişkin yeterli bilgi ve beceriye sahip olma ve afet hemşireliği uygulamalarına ilişkin eğitim ihtiyacı olduğunu düşünme durumlarına yönelik toplam sekiz sorudan oluşmaktadır.

2.2.2. Afete Müdahalede Öz Yeterlilik Ölçeği

Li ve ark. (2017) tarafından geliştirilmiş olan ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirliği Uysal Toraman ve Konal Korkmaz (2023) tarafından yapılmıştır (24, 25). Arama-kurtarma ve psikolojik değerlendirme yeterliliği, afeti değerlendirme yeterliliği ve adaptasyon yeterliliği olmak üzere üç alt boyut ve 19 maddeden oluşan ölçek beşli likert tipindedir (24). Ölçekten alınan yüksek puan afete müdahale öz yeterliliğinin yüksek olduğunu belirtmektedir. Arama-kurtarma ve psikolojik değerlendirme yeterliliği alt boyutundan alınabilecek en düşük puan 10 en yüksek puan 50, afeti değerlendirme yeterliliği alt boyutundan alınabilecek en düşük puan 5 en yüksek puan 25, adaptasyon yeterliliği alt boyutundan alınabilecek en düşük puan 4 en yüksek puan 20'dir. Ölçeğin Cronbach Alpha değeri 0.94 olup alt boyutların Cronbach Alpha değerleri 0.86-0.89 arasındadır (25).

2.3. Verilerin Toplanması

Kurum izinlerinin alınmasının ardından çalışmanın duyurusu araştırmanın yürütüldüğü kurumların resmi iletişim ağları üzerinden yapılmış, veri toplama araçlarının yer aldığı Google Forms linki öğrencilere ulaştırılmış, veriler çevrimiçi olarak toplanmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizi için SPSS (Statistical Package for Social Sciences for Windows 20.0) (IBM Corp., Armonk, NY, USA) istatistik programı kullanılmıştır. Verilerin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov-Smirnov testi ile değerlendirilmiş, verilerin normal dağılıma uymadıkları saptanmıştır ($K=0.117$, $p=0.000$). Tanıtıcı özelliklerin belirlenmesi için tanımlayıcı istatistiksel yöntemler (sayı, yüzde dağılım, medyan), değişkenlerin karşılaştırılmasında ise Mann Whitney U testi kullanılmıştır. İstatistiksel analizler ile elde edilen sonuçlar %95'lik güven aralığında, $p<0.05$ ve $p<0.001$ anlamlılık düzeylerinde değerlendirilmiştir.

3. Bulgular

Öğrencilerin yaş ortalaması 21.86 ± 1.05 (min:20 max:40) olup %70.6'sı kadındır. Lisans ders programında afet/olağanüstü durumlarda hemşirelik ile ilgili bir eğitim alan öğrencilerin oranı %54.4'tür. Öğrencilerin %80.1'i afet hemşireliği uygulamalarına ilişkin eğitim ihtiyacı olduğunu düşünmektedir. Öğrencilerin tanımlayıcı özelliklerine ilişkin diğer veriler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Hemşirelik Öğrencilerinin Tanımlayıcı Özellikleri

	n	%
Cinsiyet		
Kadın	387	70.6
Erkek	161	29.4
Öğrenim gördüğü fakülte		
Hemşirelik Fakültesi	204	37.2
Sağlık Bilimleri Fakültesi	344	62.8
Lisans ders programında afet/olağanüstü durumlarda hemşirelik ile ilgili bir eğitim alma durumu		
Evet	298	54.4
Hayır	250	45.6
Afet öncesi dönem hazırlık çalışmalarına ilişkin yeterli bilgi ve beceriye sahip olduğunu düşünme durumu		
Evet	185	33.8
Hayır	363	66.2
Afet döneminde gerçekleştirilmesi gereken uygulamalara ilişkin yeterli bilgi ve beceriye sahip olduğunu düşünme durumu		
Evet	203	37.0
Hayır	345	63.0
Afet sonrası dönemde gerçekleştirilmesi gereken uygulamalara ilişkin yeterli bilgi ve beceriye sahip olduğunu düşünme durumu		
Evet	180	32.8
Hayır	368	67.2
Afet hemşireliği uygulamalarına ilişkin eğitim ihtiyacı olduğunu düşünme durumu		
Evet	439	80.1
Hayır	109	19.9
Toplam	548	100.0

Öğrencilerin AMÖYÖ puan ortancası 65.0, alt boyut puan ortancaları ise Arama-Kurtarma ve Psikolojik Değerlendirme Yeterliliği için 32.0, Afeti Değerlendirme Yeterliliği için 18.0, Adaptasyon Yeterliliği için 16.0'dır (Tablo 2).

Erkek öğrencilerin Arama-Kurtarma ve Psikolojik Değerlendirme Yeterliliği ($z=-3.734$; $p<0.001$) puan ortancaları kadın öğrencilerden daha yüksek, kadın

öğrencilerin de Adaptasyon Yeterliliği ($z=-7.353$; $p<0.001$) puan ortancaları erkek öğrencilerden daha yüksek bulunmuş olup aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır. Öğrencilerin öğrenim gördükleri fakülteye göre Arama-Kurtarma ve Psikolojik Değerlendirme Yeterliliği ($z=-5.198$; $p<0.001$), Afeti Değerlendirme Yeterliliği ($z=-3.781$; $p<0.05$) ve AMÖYÖ ($z=-3.812$; $p<0.001$) puan ortancaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Lisans ders programında afet/olağanüstü durumlarda hemşirelik ile ilgili eğitim alan öğrenciler ile eğitim almayan öğrencilerin Arama-Kurtarma ve Psikolojik Değerlendirme Yeterliliği ($z=-3.406$; $p<0.05$), Afeti Değerlendirme Yeterliliği ($z=-6.827$; $p<0.001$), Adaptasyon Yeterliliği ($z=-7.703$; $p<0.001$) ve AMÖYÖ ($z=-3.731$; $p<0.001$) puan ortancaları arasındaki fark, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Afet öncesi ($z=-15.71$; $p<0.001$), afet dönemi ($z=-15.03$; $p<0.001$) ve afet sonrası dönem ($z=-15.45$; $p<0.001$) çalışmalarına ilişkin yeterli bilgi ve beceriye sahip olduğunu düşünen öğrencilerin AMÖYÖ puan ortancaları düşünmeyen öğrencilerden daha yüksek bulunmuş olup aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır (Tablo 3).

Tablo 2. Afete Müdahalede Öz Yeterlilik Ölçeği ve Alt Boyutlarının Ortanca Puanları

	Ortanca	Min-Max
Arama-Kurtarma ve Psikolojik Değerlendirme Yeterliliği	32.0	11-48
Afeti Değerlendirme Yeterliliği	18.0	5-20
Adaptasyon Yeterliliği	16.0	4-20
Afete Müdahalede Öz Yeterlilik Ölçeği	65.0	20-93

4. Tartışma

Öğrencilerin %45.6'sı afetlerde hemşirelik ile ilgili bir eğitim almamış olup yarısından fazlası afet öncesi, sırası ve sonrası dönemde gerçekleştirilmesi gereken uygulamalara ilişkin yeterli bilgi ve beceriye sahip olmadığını düşünmektedir. Konu ile ilgili yürütülen çalışmalarda benzer sonuçlar elde edilmiş, lisans programlarında afetlerde hemşirelik konusunda eğitim almayan hemşirelik öğrencilerinin oranının %80-%94.7 arasında değiştiği ve bilgi düzeylerinin düşük olduğu belirlenmiştir (10, 14, 26-28). Çalışmada, öğrencilerin %80.1'i afet hemşireliği uygulamalarına ilişkin eğitim ihtiyacı olduğunu düşünmektedir. Bülbül (18) tarafından yapılan çalışmada hemşirelik öğrencilerinin %85.42'sinin afet hemşireliği ve yönetimi konularında eğitim almak istediği belirlenmiştir. Benzer şekilde Tan ve ark.'nın (29) çalışmalarında katılımcıların %75.4'ünün afet hemşireliği ile ilgili kursa katılmak istediğini, afet triyaji, arama-kurtarma gibi konularda kendilerini yeterli hissetmediklerini belirtmiştir. Hemşireler ile yürütülen çalışmalarda da hemşirelerin afetlerdeki rol ve becerilerine ilişkin farkındalıklarının yetersiz olduğu, afetlere hazırlık konusu ile ilgili bilgilerinin istendik düzeyde olmadığı ve konu ile ilgili kurs, eğitim gibi programlara katılmak istedikleri bildirilmiştir (19, 30, 31). Eğitim oranının düşük, eğitim ihtiyacı oranının yüksek olmasının afet hemşireliği ile ilgili eğitim programlarının standartlaştırılmaması, konu ile ilgili kapsamlı bir eğitim almadan öğrencilerin mezun olması, mezuniyet sonrası dönemde kurs/sertifika programlarının, hizmet içi eğitimlerin düzenlenmemesinden kaynaklanabileceği düşünülmüştür.

Hemşirelik öğrencilerin AMÖYÖ toplam puanı ve alt boyut puanları değerlendirildiğinde, afete müdahalede öz yeterliliklerinin orta düzeyde olduğu görülmüştür.

Tablo 3. Hemşirelik Öğrencilerinin Tanımlayıcı Özelliklerine Göre AMÖYÖ ve Alt Boyutlarının Puan Ortancalarının Karşılaştırılması

	Arama-Kurtarma ve Psikolojik Değerlendirme Yeterliliği	Afeti Değerlendirme Yeterliliği	Adaptasyon Yeterliliği	Afete Müdahalede Öz Yeterlilik Ölçeği
	Ortanca	Ortanca	Ortanca	Ortanca
	(min-max)	(min-max)	(min-max)	(min-max)
Cinsiyet				
Kadın	31.0 (11-48)	17.0 (5-25)	16.0 (4-20)	65.0 (20-93)
Erkek	33.0 (27-48)	18.0 (15-25)	15.0 (12-20)	65.0 (56-93)
z	-3.734	-1.957	-7.353	-0.550
p	0.000	0.050	0.000	0.582
Öğrenim gördüğü fakülte				
Hemşirelik Fakültesi	33.0 (11-48)	19.0 (5-25)	16.0 (4-20)	67.0 (20-93)
Sağlık Bilimleri Fakültesi	32.0 (20-45)	17.0 (11-25)	16.0 (13-19)	64.0 (46-85)
z	-5.198	-3.781	-0.468	-3.812
p	0.000*	0.044**	0.639	0.000*
Lisans ders programında afet/olağanüstü durumlarda hemşirelik ile ilgili bir eğitim alma durumu				
Evet	33.0 (20-48)	18.0 (11-25)	16.0 (12-20)	65.5 (46-93)
Hayır	31.0 (11-48)	16.0 (5-25)	15.0 (4-20)	65.0 (20-93)
z	-3.406	-6.827	-7.703	-3.731
p	0.001**	0.000*	0.000*	0.000*
Afet öncesi dönemde hazırlık çalışmalarına ilişkin yeterli bilgi ve beceriye sahip olduğunu düşünme durumu				
Evet	40.0 (11-48)	20.0 (5-25)	16.0 (4-20)	76.0 (20-93)
Hayır	31.0 (20-48)	16.0 (11-25)	16.0 (12-20)	63.0 (46-93)
Test	-17.782	-12.298	-0.576	-15.71
p	0.000*	0.000*	0.565	0.000*
Afet döneminde gerçekleştirilmesi gereken uygulamalara ilişkin yeterli bilgi ve beceriye sahip olduğunu düşünme durumu				
Evet	40.0 (25-48)	20.0 (12-25)	16.0 (12-20)	76.0 (53-93)
Hayır	31.0 (11-48)	17.0 (5-25)	15.0 (4-20)	62.0 (20-93)
z	-17.104	-10.429	-2.466	-15.029
p	0.000*	0.000*	0.014**	0.000*
Afet sonrası dönemde gerçekleştirilmesi gereken uygulamalara ilişkin yeterli bilgi ve beceriye sahip olduğunu düşünme durumu				
Evet	40.0 (11-48)	20.0 (5-25)	16.0 (4-20)	76.0 (20-93)
Hayır	31.0 (20-48)	16.0 (11-25)	16.0 (12-20)	63.0 (46-93)
z	-17.388	-12.378	-0.331	-15.449
p	0.000*	0.000*	0.741	0.000*

z= Mann Whitney U Testi, *p<0.001; **p<0.05

Ülkemizde yürütülen diğer çalışmalarda da öğrencilerin öz yeterliliklerinin orta düzeyde olduğu belirlenmiştir (18, 21, 26). Kamanyire ve ark. (32) çalışmalarında, öğrencilerin AMÖYÖ toplam puan ortalamalarının orta düzeyde olduğunu belirtmiştir. İsveç'te yürütülen bir çalışmada hemşirelik öğrencilerinin ve yeni mezun olmuş hemşirelerin afete müdahale öz yeterliliklerinin yüksek olduğu bulunmuştur. Araştırmacılar, öz yeterlilik düzeylerinin yüksek olmasında, İsveç'te hemşirelik eğitim programlarında kapsamlı bir şekilde afet hemşireliği ile ilgili teorik ve uygulamalı eğitimlerin yürütülmesinin etkili olduğu belirtmiştir (33). Afet hemşireliği öz yeterliliği gerçek bir afet durumunda öğrencilerin ve hemşirelerin afete müdahalede ne kadar yetkin olabilecekleri konusunda önemli bir göstergedir (24). Afet hemşireliği uygulamalarına ilişkin edinilmiş bilgi ve beceriler, uygulama deneyimleri öğrencilerin öz yeterliliklerini arttırmak için önemlidir (9). Literatürde yer alan araştırma bulguları ve çalışmamız verileri öğrencilerin öz yeterliliklerinin istedik

düzeyde olmadığını, olası bir afet durumunda etkin bir müdahale ve afet yönetiminde eksiklikler yaşanabileceğini düşündürmektedir. Öğrencilerin öz yeterlilik düzeylerini arttırmak için acil durum yönetimi, afet hemşireliği, afet yönetimi gibi konuların hemşirelik müfredatına entegre edilmesi, tatbikatlar, simülasyon uygulamaları ile psikomotor becerilerin kazandırılması gerekmektedir.

Afet/olağanüstü durumlarda hemşirelik ile ilgili bir eğitim alan, afet öncesi, afet dönemi ve afet sonrası gerçekleştirilmesi gereken uygulamalara ilişkin yeterli bilgi ve beceriye sahip olduğunu düşünen öğrencilerin öz yeterliliklerinin daha yüksek olduğu bilinmektedir. Huh ve Kang (1) eğitimin öğrencilerin afet hemşireliği yeterliliklerine etkisini inceledikleri çalışmalarında, eğitim öncesi öğrencilerin yeterlilik düzeylerinin düşük olduğunu, eğitim sonunda arttığını belirlemişlerdir. Koca ve Arkan (21) çalışmalarında, hemşirelik öğrencilerinin bilgi düzeyleri arttıkça afete müdahale öz yeterliliklerinin arttığı sonucuna ulaşmışlardır. Benzer şekilde Yıldız ve Yıldırım (26) afet

hemşireliği eğitim programının öğrencilerin öz yeterliliğini arttırdığını belirlemişlerdir. Literatürde konu ile ilgili yapılmış diğer çalışmalarda da öğrencilerin afetlere müdahale konusunda gerekli bilgi ve becerilere sahip olmadıkları için yeterliliklerinin düşük olduğu, afet hemşireliği konusunda eğitim almanın bilgi, beceri ve öz yeterliliklerini arttırdığı belirtilmiştir (10, 15, 19, 26, 34). Al Thobaity ve ark. (35) afet hemşireliği yeterliliklerinin geliştirilmesi için en önemli kriterin konu ile ilgili yeterli bilgi ve beceriye sahibi olmak olduğunu vurgulamışlardır. Çalışmamız bulguları ve literatür verileri ışığında eğitimin, öğrencilerin afetlere hazırlık ve müdahale öz yeterliliklerini geliştirmek için önemli bir strateji olduğu söylenebilir.

5. Sonuç ve Öneriler

Araştırmada, öğrencilerin yarısının afet hemşireliği konusunda eğitim aldığı, çoğunluğunun bu konuya yönelik eğitim gereksinimi olduğunu düşündüğü, afet öncesi, sonrası ve sonrası dönem uygulamalarına ilişkin bilgilerinin yetersiz buldukları ve öz yeterliliklerinin orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Ülkemizde öğrencilerin farklı eğitim sistemlerinde öğrenim görmesi, eğitim müfredatı içerisinde afet hemşireliği konusuna kapsamlı bir şekilde yer verilmemesi, afet hemşireliği konusunda psikomotor becerilerin öğrencilere kazandırılmaması kendilerini yeterli bulmalarını ve öz yeterliliklerini etkilemiştir.

Çalışmada, afet/olağanüstü durumlarda hemşirelik ile ilgili bir eğitim alan, afet öncesi, afet dönemi ve afet sonrası gerçekleştirilmesi gereken uygulamalara ilişkin yeterli bilgi ve beceriye sahip olduğunu düşünen öğrencilerin öz yeterliliklerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Busonuçlarafet hemşireliği yeterliliklerinin geliştirilmesinde eğitimin önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Tüm öğrencilerin afet hemşireliği konusunda bilgi ve beceri kazanması için ülkemizde hemşirelik lisans eğitim müfredatında afet hemşireliği eğitiminin kuramsal ve klinik temelli öğretim içeriği ve yöntemleri standart olarak belirlenmelidir. Hemşire eğitimciler, eğitim müfredatında afet hemşireliği konusuna yer vererek, öğrenme sürecini ve beceri gelişmesini destekleyici farklı öğretim yöntemleri kullanmalıdır. Ülkemizde ve dünyada yaşanan afetlerin sıklığı ve türleri göz önünde bulundurulduğunda hemşirelerimizin ulusal ve uluslararası görevlerde sorumluluk alabilecek yetkinliğe sahip olmaları sağlanmalıdır. Üniversiteler, mesleki dernekler ve afetle ilgili kurumlar arasında sıkı bir koordinasyon ve iletişim ağı kurularak eğitimlerde ve uygulamalarda iş birliği yapılmalı, afetlere müdahale konusunda yetkin ve yeterli hemşireler yetiştirilmelidir.

6. Alana Katkı

Afet yönetim sürecinde hemşirelerin önemli rol ve sorumlulukları bulunmaktadır. Afet döngüsünün tüm aşamalarında hemşirelerden bilgi ve becerilerini sistematik bir şekilde kullanmaları, temel yetkinliklere sahip olmaları beklenmektedir. Ülkemizde yapılan çalışmalarda hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin afet hemşireliği uygulamalarına ilişkin bilgi düzeylerinin yetersiz olduğu belirlenmiştir. Ancak afet hemşireliği uygulamalarına yönelik yeterliliklerinin incelendiği çalışma sayısı oldukça sınırlıdır. Bu çalışmanın sonuçları, hemşirelik öğrencilerinin afete müdahalede öz yeterliliklerine ilişkin verileri ortaya koymaktadır. Bu kapsamda çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın yürütülebilmesi için Ege Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan yazılı onam (Evrak tarih ve sayısı: 28/04/2022-1463), çalışmanın yürütüldüğü üniversitelerden kurum izinleri alınmıştır. Araştırma kapsamına alınan öğrencilere gönderilen anket formunda araştırma ile ilgili bilgi verilmiş, çalışmanın önemi açıklanarak araştırma süresinin 10 dakika olduğu, istedikleri zaman araştırmadan ayrılacakları belirtilmiş, araştırmaya katılım onamları işaretlendikten sonra çevrimiçi anket formlarına geçiş sağlanmıştır.

Çıkar Çatışması

Bu makalede herhangi bir nakdi/aynı yardım alınmamıştır. Herhangi bir kişi ve/veya kurum ile ilgili çıkar çatışması yoktur.

Yazarlık Katkısı

Fikir/Kavram: AUT, EKK; **Tasarım:** AUT, EKK; **Denetleme:** AUT, EKK; **Kaynak ve Fon Sağlama:** Yok; **Malzemeler:** Yok; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** EKK; **Analiz/Yorum:** EKK; **Literatür Taraması:** EKK; **Makale Yazımı:** AUT, EKK; **Eleştirel İnceleme:** AUT.

Kaynaklar

1. Huh SS, Kang HY. Effects of an educational program on disaster nursing competency. *Public Health Nurs.* 2019;36(1):28-35. <https://doi.org/10.1111/phn.12557>.
2. World Health Organization. [Internet]. WHO's six-year strategic plan to minimize the health impact of emergencies and disasters 2014–2019. *Humanitarian Health Action.* [cited 2023 January 28]. Available from: <http://www.who.int/hac/donorinfo/six-year-humanitarian-plan/en/>.
3. EM-DAT The International Disaster Database. [Internet]. *Disasters in Numbers.* 2022. [cited 2023 May 08]. Available from: <https://www.emdat.be/>
4. İç İşleri Bakanlığı. [Internet]. Türkiye Afet Risk Haritası. [cited 2023 January 28]. Available from: <https://www.icisleri.gov.tr/afad-turkiyenin-afet-risk-haritasini-cikardi>.
5. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). [Internet]. Afet Raporları. [cited 2023 March 03]. Available from: <https://www.afad.gov.tr/kurumsal-raporlar>
6. Najafi Ghezaljeheh T, Mohammad Aliha J, Haghani H, Javadi N. Effect of education using the virtual social network on the knowledge and attitude of emergency nurses of disaster preparedness: A quasi-experiment study. *Nurse Educ Today.* 2019;73:88-93. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2018.12.001>.
7. Loke AY, Guo C, Molassiotis A. Development of disaster nursing education and training programs in the past 20 years (2000–2019): A systematic review. *Nurse education today.* 2021;99:104809.
8. Gaber S, Fekry N. Are Emergency Nurses Well Prepared for Disaster Management? *Lap Lambert Academic;* 2015.
9. Veenema TG. *Disaster nursing and emergency preparedness.* 4th ed. Springer Publishing Company; 2018. 355 p.
10. Kılıç N, Şimşek N. The effects of psychological first aid training on disaster preparedness perception and self-efficacy. *Nurse Education Today.* 2019;83:104203.
11. World Health Organization. [Internet]. Western Pacific Region; International Council of Nursing (ICN). *ICN Framework of Disaster Nursing Competencies.* Geneva, Switzerland: WHO and ICN; 2009. [cited 2023 January 29]. Available from: https://siga-fsia.ch/files/user_upload/08_ICN_Framework_for_the_nurse_specialist.pdf.

12. International Council Of Nurses (ICN). [Internet]. Core Competencies In Disaster Nursing Version 2.0. [cited 2023 January 29]. Available from: https://www.icn.ch/sites/default/files/inline-files/ICN_Disaster-CompReport_WEB.pdf.
13. Adams LM, Canclini SB, Frable PJ. "Skip the infection, get the injection": A case study in emergency preparedness education. *Nurse Education in Practice*. 2015;15(1):58-62.
14. Kalanlar B. Effects of disaster nursing education on nursing students' knowledge and preparedness for disasters. *International journal of disaster risk reduction*. 2018;28:475-480.
15. Xia R, Li S, Chen B, Jin Q, Zhang Z. Evaluating the effectiveness of a disaster preparedness nursing education program in Chengdu, China. *Public Health Nursing*. 2019;37(2):287-294.
16. Hemşirelik Ulusal Çekirdek Eğitim Programı (HUÇEP) 2014. [Internet]. [cited 2023 May 08]. Available from: <https://hemed.org.tr/dosyalar/pdf/hucep-2014.pdf>.
17. Avcı S, Kaplan B, Ortabağ T, Arslan S. Üniversite Hastanesinde Çalışan Hemşirelerin Afet Konusundaki Bilgi ve Bilinç Düzeyleri. *Afet ve Risk Dergisi*. 2022;5(1):94-108.
18. Bülbül E. Hemşirelik Öğrencilerinin Afete Müdahale Öz-Yeterlilik Durumlarının Değerlendirilmesi. *Emergency*. 2021;45.
19. Grimes A, Sparke V, Rouen C, West C. Preparedness and resilience of student nurses in Northern Queensland Australia for disasters. *International Journal of Disaster Risk Reduction*. 2020;48:101585. <https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2020.101585>
20. Jang I, Kim J, Lee J, Seo Y. Educational needs and disaster response readiness: A cross-sectional study of clinical nurses. *J Adv Nurs*. 2021;77(1):189-197.
21. Koca B, Arkan G. The effect of the disaster management training program among nursing students. *Public health nursing*. 2020;37(5):769-777.
22. Karakış S, Gür K. Kamu Hastanelerinde Çalışan Hemşirelerin Afetlere Hazır Oluşluk Durumları Ve Psikolojik Sağlamlıkları [master's thesis]. [İstanbul]: Marmara Üniversitesi; 2019.
23. Labrague LJ, Yboa BC, McEnroe Petitt D.M, Lobrino R, Brennan MGB. Disaster preparedness in Philippine nurses. *Journal of Nursing Scholarship*. 2016;48(1):98-105.
24. Li HY, Bi RX, Zhong QL. The development and psychometric testing of a Disaster Response Self-Efficacy Scale among undergraduate nursing students. *Nurse education today*. 2017;59:16-20.
25. Uysal Toraman A, Konal Korkmaz E. Validity and Reliability Study of the Turkish Adaptation of the Disaster Response Self-Efficacy Scale (DRSES). *Disaster Medicine and Public Health Preparedness*. 2023;17(e297):1-5. <https://doi.org/10.1017/dmp.2022.249>.
26. Yıldız CÇ, Yildirim D. The effects of disaster nursing education program on beliefs in general disaster preparedness, disaster response self-efficacy, and psychological resilience in nursing students: a single-blind, randomized controlled study. *Nursing education perspectives*. 2022;43(5):287-291.
27. Yang SA. Convergence analysis of the factors influencing core competencies on disaster nursing among nursing students. *J Converg Inf Technol*. 2018;8(3):39-51
28. Kang JS, Lee H, Seo JM. Relationship Between Nursing Students' Awareness of Disaster, Preparedness for Disaster, Willingness to Participate in Disaster Response, and Disaster Nursing Competency. *Disaster Med Public Health Prep*. 2022 Oct 10;17:e220. <https://doi.org/10.1017/dmp.2022.198>.
29. Tan Y, Liao X, Su H, Li C, Xiang, Dong Z. Disaster preparedness among university students in Guangzhou, China: assessment of status and demand for disaster education. *Disaster medicine and public health preparedness*. 2017;11(3), 310-317.
30. Yan YE, Tural S., Stone, Petrini M. Disaster nursing skills, knowledge and attitudes required in earthquake relief: Implications for nursing education. *International nursing review*. 2015;62(3):351-359.
31. Mirzaei S, Adel E, Sadeghian MR, Kazemi S, Nadjarzadeh A. The effect of disaster management training program on knowledge, attitude, and practice of hospital staffs in natural disasters. *Journal of Disaster & Emergency Research*. 2019;2(1):9-16. <https://doi.org/10.18502/jder.v2i1.566>
32. Kamanyire JK, Wesonga R, Achora S, Labrague LL, Malik A, Alshaqsi S, et al. Nursing Students' Perceived Disaster Preparedness and Response: Pilot study in Oman. *Sultan Qaboos Univ Med J*. 2021 Nov;21(4):621-625. <https://doi.org/10.18295/squmj.5.2021.074>.
33. Nilsson J, Johansson E, Carlsson M, Florin J, Leksell J, Lepp M, et al. Disaster nursing: Self-reported competence of nursing students and registered nurses, with focus on their readiness to manage violence, serious events and disasters. *Nurse Educ Pract*. 2016;17:102-8. <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2015.09.012>.
34. Lee HY, Ha Y. The Effects of Disaster Nursing Simulation on Attitudes toward Disaster Management, Disaster Preparedness, Learning Self-efficacy, and Nursing Practice Satisfaction in Nursing College Students. *Journal of the Korean Society of School Health*. 2022;35(3):104-112.
35. Al Thobaity A, Williams B, Plummer V. A new scale for disaster nursing core competencies: development and psychometric testing. *Australasian Emergency Nursing Journal*. 2016;19(1):11-19. doi.org/10.1016/j.nepr.2015.09.012.